

אורחות חיים

סימן לד (א)

צוואת התנא רבי אליעזר הגדול

עם ביאור רבנו זללה"ה

כפי סדר הלימוד שנהגו אנ"ש הי"ו בחודש אלול

בתוספת פתיחת מראי המקומות ומילויים (=בסוגריים מרובעות)

בני, (א) אהוב את החכמים (ב) ורדוף אחריהם (ג) והשתדל לדעת בוראך, כי בלא דעת נפש לא טוב.

אורחות חיים

א] בני אהוב את החכמים

לארחם בתוך ביתך וכדאיתא במסכת (ברכות דף י:׳) כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו [ומהנהו מנכסיו] כאלו הקריב תמידין.

ועיין עוד (שם בדף סג: סד.) [=פתח רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסנייה ודרש (שמואל-ב, ו, יא-יב) 'ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו .. ואת כל אשר לו בעבור ארון האלהים', והלא דברים קל וחומר, ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבוד ורביץ לפניו כך, המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו וממהנהו מנכסיו, על אחת כמה וכמה].

ולאפוקי עם הארץ כדמשמע במסכת פסחים (מט:׳) [=ע"ש שאסור להתלוות עמו בדרך על חיי עצמו לא חס וכו' וע"ש הכול]. וכדאיתא במסכת בבא בתרא (ח.) שרבי היה מצטער [ואמר אוי לי שנתתי מפתי לעם הארץ וכו', ורבי לטעמיה דאמר רבי אין פורענות באה לעולם אלא וכו']. ואמרינן במסכת סנהדרין (צב.) כל הנותן פתו למי שאין בו דעה וכו'. ועיין בירושלמי (הוריות פ' ג' הלכה ד) כסות אשת חבר קודמת לחיי עם הארץ:

ב] ורדוף אחריהם

היינו להכניסם בתוך ביתו למען יהיה עמם בחברתם וישיג מהם החכמה וכדתנן במסכת אבות (פ"א מ"ד) יהי ביתך וועד לחכמים [פירש רע"ב: שאי אפשר שלא תלמוד מהם איזה דבר חכמה. משלו משל למה הדבר דומה, לנכנס לחנותו של בשם אף על פי שלא לקח כלום, מכל מקום ריח טוב

קלט והוציא עמו, ע"כ]. וכתוב (משלי יג כ) 'הוֹלֵךְ אֶת־חֻכְמִים יִחְכַּם' (פירוש מלבי"ם: ההולך את חכמים ילמד ממעשיהם ומחכמתם).

ג] והשתדל לדעת בוראך גו'

וביאר זה, שהוא מזהירו הגם שתשיג החכמה בחברתך את החכמים עוד תשתדל במצוות ומעשים טובים להכיר ולדעת את בוראך, כי בלא דעת נפש לא טוב (משלי יט ב). ומפרש לשון 'דעת' כדאמרינן במדרש (במדבר רבה פרשה י) דעת זה המכיר את בוראו כמה דאמר הכתוב (הושע ד) 'ואין דעת אלהים בארץ' ואומר (ירמיה ז) 'השכל וידוע אותי יעו"ש. וכלומר שבלא דעת להכיר את בוראו אפילו הוא חכם גדול בתורה לא טוב. וכדאמרינן בויקרא רבה (פ"א) כל תלמיד חכם שאין בו דעה נבילה טובה ממנו.

ועיין ברכות (לג.) [א"ר אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות.. וכל מי שאין בו דעה וכו']. נדרים (דף מא.). [אמר אבי נקטינן אין עני אלא בדעה, במערבא אמרי דדא ביה כולי ביה דלא דא ביה מה ביה], ובמדרש במדבר רבה (פרשה יט) [מתלא אמרינן דעה חסרת מה קנית, דעה קנית מה חסרת].

וכדאמרינן במדרש קהלת רבה (פרשה יא) דבר אחר 'שמח בחור בילדותך וגו' ויטיבך לבך בימי בחורותיך' זו המשנה, 'ובמראה עיניך' זה התלמוד, 'ודע כי על כל אלה יביאך אלהים במשפט' אלו מצוות ומעשים טובים, ע"כ. והכוונה בזה, כמו שנתבאר, שאף על פי שלמד אדם מקר משנה וגמרא, אם מצוות ומעשים טובים, לא נחשב לכולם.

ועיין חגיגה (דף טו:) [אמר ליה פסוק לי פסוקך, אמר ליה ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא', אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו].

ועיין זוהר חדש שיר השירים (בפסוק 'שלמה אהיה כעוטיה') ועיין זוהר הקדוש (תרומה קסא:) [בשעתא דסליק ברעותא דקודשא בריך הוא למברי אדם, קאים קמיה בדיוקניה וקיומיה דאיהו בהאי עלמא.. ובשעתא דזמינן לנחתא בהאי עלמא, קרי קוב"ה לחד ממנא.. והוא ממנא אחזי לה קמי מלכא קדישא, קודש אבריק הוא אמר ליה ואומי לה, דכר תיחות להאי עלמא דתשתדל באורייתא למנדע ליה, ולמנדע ברזא דמהימנותא, דכל מאן דהוי בהאי עלמא ולא אשתדל למנדע ליה, טב ליה דלא יתברי = כל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל לדעת התורה ולידע סוד האמונה, טוב לו שלא נברא משנברא], ע"כ.